

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 2022 YILI KÂRLILIĞININ BİLEŞENLERİ

Doç.Dr. Fikret KARTAL ¹

Özet

Bankaların kârlılığı, ekonomik krizlere, otoritelerin kararlarına ve değişen ekonomik ortama son derece duyarlı olan bankaya ve sektöre özgü faktörler ile makroekonomik koşullardan etkilenmektedir. Geleneksel olmayan para politikası sonucu Türk bankacılık sektörünün kârlılığı 2022 yılında yüksek büyümeye tanıklık etmiştir. Çalışmada, bankacılık sektörünün aylık finansal tabloları ve yıla yaygın ortalama büyüklükleri kullanılarak 2022 yılı kârlılığının belirleyicileri analiz edilmiş ve tüketici fiyat endeksli tahvillerin katkısı dışarda tutulduğunda, bankacılık sektörünün finansal görünümünün çok güçlü olmadığı görülmüştür. Menkul değerlerden sağlanan faiz gelirindeki keskin artış sonucu, bu kalemin toplam faiz geliri içindeki payı %25'ten %39'a yükselirken, kredi faiz gelirinin payı %69'dan %58'e gerilemiş; ortalama TL kredi büyüklüğü reel olarak %9 küçülürken, TL kredilerden elde edilen faiz geliri reel olarak %6 artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Kârlılık, Enflasyona Endeksli Tahviller, Para Politikası

Jel Sınıflandırması: E44, E51, E52, G10, G20, G21

THE COMPONENTS OF TURKISH BANKING SECTOR PROFITABILITY IN 2022

Abstract

Banking sector profitability is affected by bank-specific, sector-specific, and macroeconomic factors that are highly sensitive to economic crises, banking authorities' decisions and the changing economic environment. In 2022, Turkish banking sector's profitability has increased significantly due to the unconventional monetary policy. In the study, determinants of profitability for 2022 were analyzed using monthly financial statements and average sizes spread throughout the year for the banking sector. When the contribution of CPI-indexed bonds was excluded, it was seen that the financial outlook of the banking sector was not very strong. As a result of the sharp increase in interest income from securities, the share of this item in total interest income increased from 25% to 39%, while the share of interest income from loans decreased from 69% to 58%; while the average TL loan size decreased by 9%, interest income generated from TL loans increased by 6% in real terms.

Keywords: Banking Sector, Profitability, CPI-Indexed Bonds, Monetary Policy

Jel Classification: E44, E51, E52,G10, G20, G21

¹ Ostim Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomi Bölümü,
kartal.fikret@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-2354-8621

Makale Yüklenme Tarihi: 01.04.2023

Makale Kabul Tarihi: 05.06.2023

Yayın Tarihi:30.06.2023

1. Giriş

Bankaların kârlılıkları bankaya özgü faktörlerin yanı sıra makro koşullar tarafından şekillenmekte; istikrarlı ve yeterli bir kârlılık sadece öz kaynaklara katkı ve maruz kalınabilecek kayıplar için tampon oluşturulması bakımından değil, kredi verilebilir fonlara ve alınabilecek risklere alan açılması suretiyle kredi kanalı üzerinden reel ekonominin desteklenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Türkiye’de bankalar son yıllarda öz kaynak kârlılığı anlamında tatmin edici sonuçlara ulaşamamış olsalar da 2022 yılı içinde nominal kârlılıkta ulaşılan yüksek artış oranları bankaların kârlılığını ve kârlılığı besleyen faktörleri tartışmaya açmıştır. Bankalarda kârlılığın belirleyicilerine dönük olarak geçmişte yapılan çalışmalar, 2022 yılında meydana gelen kârlılığın ulaştığı düzeyi açıklamakta yetersizdir. Örneğin, krizler de dâhil olmak üzere olağan dönemlerde enflasyon artışı faiz artışına neden olduğu için, enflasyon ile kârlılık arasındaki etkileşim faiz oranları üzerinden takip edilebilmekteydi. Ancak içinden geçilen dönemde enflasyon ile faiz oranı arasındaki makasın pozitif değil, negatif yönde açılması ve enflasyon hedeflemesi stratejisinin para politikasında tatbik edilmemesi farklı sonuçlar doğurmuştur. İzlenen geleneksel olmayan makro politikaların, özelde para politikasının kârlılıkta geçici bir artışa neden olduğu açık şekilde görülmekte olup, dengesizlik içinde geçici bir denge halinin bulunduğu ve bu durumun sürdürülemeyeceğine dönük görüşler ağırlıktadır.

Çalışmamız, geleneksel olmayan para politikasının izlendiği ve bankacılık sektörüne dönük yoğun düzenleme ve makro ihtiyati tedbirlerin tatbik edildiği 2022 yılında Türk bankacılık sektörünün ulaştığı yüksek nominal kârlılığın kaynaklarını ve bileşenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. 2022 yılında izlenen para politikasının ve bankacılık sektörüne dönük düzenlemelerin yanı sıra negatif reel faiz ortamında, yüksek enflasyonun enflasyona endeksli tahviller üzerinden sunduğu kârlılık imkânının da önceki dönemlerden önemli farklılıklar arz etmesi nedeniyle, farklı dönemlerin mukayesesi ve elde edilen sonuçlara katkı sunan makro ve sektörel değişkenler üzerinden ekonometrik modellerin kullanılması yerine, kendine özgü koşulları barındıran ve önceki yıllardan bu açıdan ayrışan 2022 yılı kendi içinde finansal tablo analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

2. Banka Kârlılığına İlişkin Literatür

Bankalar kredi riski, piyasa riski (faiz oranı, döviz kuru, emtia ve hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalardan kaynaklı risk) ve operasyonel risklere maruz kalmakta, makroekonomik gelişmelerden süratle ve yoğun şekilde etkilenmekte ve bu nedenle vade, faiz oranı, kredi, döviz kuru gibi değişkenlerin bilanço ve bilanço dışı kalemler üzerinde yarattığı etkileri yakından izlemektedirler. Aktif kalitesi, likidite, sermaye yeterliliği gibi bankaların gücünü gösteren kritik değerlerin, sermayedarların yatırımlarından beklentilerine tekabül eden ve faaliyetlerin sonucunu gösteren kârlılık ile beslenmesi kritik önemdedir. Bankaların istikrarı ve devamlılığı için dönemsel değil, süreklilik arz eden, olağan faaliyetlerden güç alan kârlılığın katkısı tartışmasızdır. Dönemsel olarak kârlılıkta aşırı dalgalanmaların yaşanması, söz konusu dalgalanmaların kaynaklarını ve süresini önemli hale getirmektedir. Aşağıda banka kârlılığının belirleyicilerine ilişkin literatüre kısaca yer verilmekle birlikte, 2022 yılında Türk bankacılığında yaşanan dalgalanmanın ve aşırı nominal kâr artışının kendine özgü, önceki dönemlerden ve krizlerden ayrılan, sıra dışı para politikasından beslenen dinamiklerinin olduğu hatırdta tutulmalıdır. İçinden geçilmekte olan konjonktürde, bankaya özgü olağan faktörlerin (ölçek, kredi-öz kaynak-mevduat gibi büyüklüklerin bilançodaki payları ve net faiz marjı gibi) ve makro değişkenlerin (büyüme, enflasyon gibi) banka kârlılığına etkisinin incelenmesinin dışında, negatif reel faiz ve enflasyona endeksli tahvillerin bu ilişkideki yerinin belirlenmesi ayrı bir anlam ve değer kazanmıştır.

İçinde bulunulan konjonktür ve kullanılan değişkenlerden bağımsız olarak, banka kârlılığının ana belirleyicisi net faiz marjı olup, tüm makro ve mikro değişkenler farklı yön ve büyüklükte net faiz marjı üzerinde tesir yaratmaktadır. Net faiz marjının genel kabul görmüş hesaplanma biçimi şu şekildedir:

$$\text{Net Faiz Marjı} = [(\text{Faiz Geliri}-\text{Faiz Gideri}) / \text{Ortalama Faiz Getirili Varlıklar}]$$

Net faiz marjı üzerinde belirgin derecede etkili olan bankaya, sektöre ve makroekonomiye özgü değişkenlerin belirlenmesi ve bu değişkenleri etkileyen diğer faktörlerin tespiti önemlidir.

Düşük ve düşen faiz ortamının yarattığı etki, kısa vadeli kaynakların fonlama maliyetinde azalış, menkul kıymetlerin değerlemesinin sunduğu değer artışı, sorunlu kredilerin azalmasının yarattığı düşük karşılık yükü, öngörülebilirlikteki artışla birlikte artan ekonomik aktivitenin

yarattığı genişleme gibi kanallar üzerinden bankaların aktif kalitesine ve kârlılığına katkı sunmaktadır. Yükselen faizler ise belirtilen kanallarda ters yönde etkiler doğurmaktadır. Ayrıca söz konusu etkilerin bir kısmının kısa dönemde geçerli olduğu ve bankaların aktif ve kaynak yapısını bir süre sonra yeni koşullara uyarladıkları, uzun dönemde farklı etkilerin oluşabileceği dikkate alınmalıdır.

Net faiz marjının düşük faiz ortamında düşük kaldığını belirten çalışmada (Claessens, Coleman ve Donnelly, 2016); Batı ülkelerinde sıfır düzeyine gerileyen, hatta nominal negatif değerlere tekabül eden faiz oranlarının faiz marjını baskıladığı, çünkü bankaların sıfır veya negatif faiz oranlarını özellikle bireysel mevduat sahiplerine yansıtma istemediği, bir şekilde uğranılan kaybın kurumsal kredi müşterilerine yansıtılmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Gelişmiş ekonomilere ilişkin yapılan bu çalışmada, düşük faiz ortamına Kanada, İngiltere ve ABD bankacılık sektörlerinin güçlü kârlılıkla, Euro Bölgesi ve Japonya bankalarının ise daha zayıf kârlılıkla eşlik ettiği, bu farklılığın kısmen net faiz marjlarından kaynaklandığı, bankaların düşük faizli mortgage kredileri ve kamu borçlanma araçlarını bulundurma düzeylerine bağlı olarak kârlılığın şekillendiği açıklanmıştır.

Negatif reel faizlerin net faiz marjı üzerinden banka kârlılığına etkisini Amerikan bankaları için araştıran ve Amerika Merkez Bankası FED bünyesinde yapılan çalışmada (Arseneau, 2017: 25-26); bankaların negatif reel faiz ortamına farklı şekillerde tepki ürettikleri, araştırmaya konu bankaların takriben üçte birinin, aktiflerde tutulan likit varlıklar nedeniyle, özellikle kısa vadeli varlıklardan edinilen faiz gelirindeki düşüşün kârlılık üzerindeki olumsuz etkisinden kaçınmaya çalıştığı; bankaların diğer üçte birinin kısa vadeli fonlama kalemlerindeki maliyet düşüşünü net faiz marjında artışa çevirmeye yöneldiği; kalan bankaların ise negatif faiz ortamını banka kârlılığı üzerinde etki yaratan bir faktör olarak görmediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla negatif faiz ortamının bankaların likit varlıkları ve kısa vadeli fonlama ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı şekillerde etki gösterebildiğine işaret edilmiştir.

Kaynak yapısının daha kısa vadeli olması nedeniyle faiz oranlarındaki artışın kısa vadede net faiz marjı üzerinde negatif etki yarattığı kabul edilmekle birlikte, uzun vadeli etki bakımından net bir tespitin dile getirilmesi zordur. Örneğin, Almanya Merkez Bankası Bundesbank bünyesinde yapılan ve Alman bankaları için 40 yıllık bir dönemi kapsayan çalışmada (Busch

ve Memmel, 2015: 2), faiz oranlarında 100 baz puanlık bir artışın uzun dönemde net faiz marjını 7 baz puan artırdığı yönünde bir sonuca ulaşılmıştır. Aynı çalışmada, düşük faiz ortamının ve sıfır düzeyindeki faizlerin özellikle bireysel vadeli mevduat bakımından bankalar aleyhine bir sonuç ürettiği de belirtilmiştir.

2008-2014 döneminde Euro Bölgesi'nde net faiz marjının belirleyicilerine dönük yapılan çalışmada (Angori, Aristei ve Gallo, 2019), banka kârlılığının finansal istikrar için taşıdığı öneme vurgu yapılarak, 2008 küresel krizi sonrasında net faiz geliri anlamında banka kârlılığının zayıf kaldığı, düşük faiz ortamının uzamasının ve düzleşen getiri eğrilerinin net faiz marjını aşındırdığı, krize tepki olarak başvuru politikalarının ekonomik iyileşmeye ve kredi karşılıklarında düşüş ile faiz dışı gelirler bakımından banka kârlılığına katkılar sunduğu, ancak net faiz marjı üzerinde yarattığı etkiler bakımından banka kârlılıklarının sürdürülebilirliği noktasında endişelere neden olduğu belirtilmiştir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, 2011-2016 döneminde net faiz marjının belirleyicilerine dönük yapılan çalışmada (Hanzlik ve Teply, 2019: 17-18), kısa vadeli piyasa faizleri ile net faiz marjı arasında pozitif konkav (içbükey) bir ilişkinin bulunduğu, doğrusal bir ilişkinin mevcut olmadığı, yoğunlaşmaya bağlı olarak oligopol güce sahip bankaların daha yüksek marja sahip oldukları belirlenmiştir.

Euro bölgesi bankaların kârlılığında makroekonomik koşullar ve bankaya özgü faktörlerin belirleyici olduğu, ancak en önemli faktörlerin GSYH büyümesi ve banka ölçeği olduğu belirtilmektedir (ECB, 2005: 167). 2008 küresel krizi sonrasında girilen ekonomik ortamda, Euro Bölgesi bankalarının kârlılığının sermaye maliyetinden daha düşük oranlara gerilediği ve bunun sürdürülemez olduğu, sektörde konsolidasyonun meydana geleceği yönünde görüşler bulunmaktadır (Guindos, 2019). Personel ve şube ağı üzerinden maliyet azaltımı, dijital bankacılığın yaygınlaştırılması, gelirlerin çeşitlendirilmesi ve sorunlu kredilerin çözülmesi gibi ağırlıklı banka yönetimlerine bağlı adımlarla Euro Bölgesi bankalarının kârlılığının artırılması önerileri dile getirilmektedir (ECB, 2018: 142).

76 ülkeyi ve 2004-2017 dönemini kapsayan diğer bir çalışmada (Hanedar, 2020: 253), ülkedeki makroekonomik istikrarsızlığın göstergesi olan fiyatlar genel seviyesi ve risk primine

bağlı reel faiz oranında meydana gelen artışların faiz marjını da artırdığı belirlenmiş; makroekonomik istikrar ve finansal gelişmişlik seviyesinin önemi vurgulanmıştır.

Türk bankacılığında net faiz marjının belirleyicilerine dönük bazı çalışmalar mevcuttur. Bankaların aracılık maliyetlerini göstermede ve bankacılık sisteminin etkinliğini ölçmede kullanılan net faiz marjının, hükümet politikaları, piyasa yapısı, finansal serbestlik, makro değişkenler, vergilendirme, fiyat dışı mekanizmalar, kamunun sistemdeki ağırlığı, sisteme giriş şartları gibi değişkenler tarafından belirlendiğini öne çıkaran ve BDDK bünyesinde yapılan çalışmada (Kaya, 2001: 19), Türkiye’de 1990’lı yıllar ve 2000’li yılların başı incelenmekle birlikte, her dönem geçerli olma özelliğine sahip değerlendirmeler sunulmuştur. Örneğin, Türkiye’de net faiz marjındaki düşüş ve yükselişlerin bankacılık sektörünün etkinliğindeki değişmeye bağlı olarak değil, ulusal ve uluslararası krizler ve hükümetlerin izledikleri istikrar programları ve bu programlardaki başarısızlıklarla oluştuğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada, bankalar arasındaki rekabetin yoğun olması hâlinde, bunun aktif tarafında kredi faizinin düşmesine, pasifte ise mevduat faizinin artmasına ve dolayısıyla faiz marjının daralmasına yol açtığı açıklanmıştır.

Türk bankalarında 2002-2017 döneminde net faiz marjının açıklanmasında mikro değişkenlerin makro değişkenlerden daha etkili olduğunu belirten diğer bir çalışmada (Yağcılar ve Kalaycı, 2020: 30-31); fiyatlama davranışının şekillendirdiği faiz marjını etkileyen risk faktörleri olarak likidite, kredi, faiz oranı ve kur risklerini temsil eden değişkenlerin kullanıldığı, en güçlü etkiye sahip değişkenlerin ise kredi riski ile ilişkili olan ‘Krediler/Aktifler’ ve ‘Takipteki Krediler/Toplam Krediler’ oranlarının olduğu, ayrıca bankaların iş modellerinin, dolayısıyla bankaların finansman ve yatırım politikalarının, risk iştahlarının, büyüme stratejilerinin ve aracılık etkinliğinin doğrudan fiyatlama politikasına yansdığı belirtilmiştir.

1995-2009 döneminde faaliyet gösteren tüm ticari bankaları kapsayan, net faiz marjı, aktif karlılığı ve öz kaynak kârlılığını performans ölçütü olarak kullanan çalışmada (Taşkın, 2011: 297), faiz oranı, enflasyon ya da GSYH’deki değişimlerin performansa istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığı, sermaye yeterliliğinin performans bakımından iyi bir ölçüt olduğu, ölçek ekonomisinden uzaklaşmanın ise performansa negatif yönde yansdığı belirtilmiştir. Bir bütün olarak, makroekonomik unsurlardan daha fazla mikro unsurların performansı açıklamada etkili olduğu vurgulanmıştır.

Net faiz gelirin belirlenmelerine yönelik olarak borsada işlem gören 13 banka üzerinden 2005-2016 dönemi için hazırlanan çalışmada (Ceco, 2017: 62-65); ölçek ekonomisi kapsamında, daha büyük bankaların çeşitlendirme imkânından yararlanarak yüksek ve istikrarlı gelire ve düşük maliyete sahip olduğu, sermaye yapısı güçlü bankaların daha yüksek faiz marjına ulaştığı, mevduat düzeyi yüksek bankaların faiz marjının da yüksek kaldığı, işlem maliyeti artan bankaların faiz marjını artırma eğiliminde olduğu, ayrıca takipteki krediler ile faiz marjı arasında pozitif ilişkinin bulunduğu, çünkü kredi riskinin müşterilere aktarıldığı belirlenmiştir.

2005-2015 dönemine ilişkin 27 ticari bankanın verilerini ve makro değişkenleri kullanan çalışmada (Aydın, 2019: 187-188); sadece bankaya özgü değişkenlerin değil, makro ve sektöre özgü değişkenlerin banka kârlılığını önemli ölçüde etkilediği, aktif kârlılığının kredi ve likidite riski ile anlamlı ve negatif yönlü, sermaye, faiz dışı gelirler ve ekonomik büyüme ile pozitif yönlü ilişkisinin bulunduğu; öz sermaye kârlılığının ise faaliyet giderleri ile negatif, net faiz ve faiz dışı gelirler, enflasyon oranı ve yoğunlaşma değişkenleri ile pozitif yönlü ilişkisinin olduğu belirtilmiştir.

Borsada işlem gören 13 bankanın, 2004-2009 dönemindeki verileri üzerinden yapılan çalışmada (İskenderoğlu, Karadeniz ve Atioğlu, 2012: 305-306), aktif ve öz kaynak büyüklüklerinin aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı üzerinde pozitif etkisinin bulunduğu, ancak aktif ve öz kaynak büyümesinin sadece öz kaynak kârlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu, aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiş, aktif ve öz kaynak kârlılığının gecikmeli değerlerinin anlamlı ve pozitif sonuçlar verdiği, bir dönemde elde edilen kârın sonraki dönem kârını da etkilediği tespit edilmiştir. Kârlılık ile kaldıraç (yabancı kaynakların bilanço büyüklüğündeki payı) arasında negatif ilişki kuran finansal hiyerarşi teorisinin geçerli olduğu, mevduatın pasifteki payının artmasının aktif-öz kaynak kârlılığını olumsuz etkilediği açıklanmıştır.

Borsada işlem gören 14 mevduat bankası için 2009-2013 dönemine ait veriler üzerinden yapılan, aktif kârlılığı ve net faiz marjını kârlılık göstergesi olarak dikkate alan çalışmada (Reis, Kılıç ve Buğan, 2016: 32-33); aktif kârlılığı üzerinde kaldıraç oranı ve kredi/mevduat oranının negatif, piyasa kapitalizasyonunun pozitif etkide bulunduğu; net faiz marjının ise kaldıraç oranı, kredi/mevduat oranı, piyasa kapitalizasyonu ve GSYH değişkenlerinden negatif yönlü

etkilendiği belirlenmiştir. Artan yabancı kaynakların bankaları yüksek riskli çalışmamak adına yüksek sermaye yeterliliği rasyosu bulundurmaya yönlendirdiği, bu nedenle kaldıraç oranının kârlılık üzerinde negatif etki yarattığı açıklanmıştır.

Türkiye’de 2010-2017 döneminde 11 bankanın verileri üzerinden yapılan ve içsel ve dışsal faktörlerin aktif ve öz kaynak kârlılığı ile ilişkisini araştıran diğer bir çalışmada (Türkdönmez ve Babuşçu, 2019: 50-51); öz kaynakların bilançoda payı artıka öz kaynak kârlılığının olumlu etkilendiği, sektör payı, enflasyon ve GSYH ile aktif-öz kaynak kârlılığı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, mevduat faizleri ile kârlılık arasında ise negatif bir ilişkinin bulunduğu açıklanmıştır.

2009-2013 döneminde, 28 mevduat bankası için yapılan ve kârlılığın belirleyicileri konusunda Avrupa Bankaları ile Türk bankalarını karşılaştıran çalışmada (Küçükbay, 2017: 146-147); banka büyüklüğü (Toplam Aktifler) ve sermaye oranının (Öz kaynaklar/Aktifler) Avrupa ve Türk bankalarının aktif kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, ancak banka büyüklüğünün kârlılık üzerinde Avrupa’da pozitif, Türkiye’de negatif etkisinin olduğu, dolayısıyla Türk bankalarının ölçek ekonomisinden yararlanamadıkları, ayrıca Avrupa bankalarının aktif kârlılığını etkileyen mevduat (Mevduat/Aktifler) ve kredi (Krediler/Aktifler) oranlarının Türk bankalarını etkilemediği belirtilmiştir. Türk bankalarında net faiz marjını sadece kredi oranı ve sermaye oranı etkilerken, Avrupa’da mevduat oranı dışındaki değişkenlerin net faiz marjı üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu açıklanmıştır.

Bir bölümüne yukarıda yer verilen bankacılık sektörü kârlılığına dönük çalışmalarda, genellikle belirli bir dönemde kârlılığa tesir eden makro ve sektörel değişkenlere dayalı ekonometrik modeller kullanılarak literatüre önemli katkılar sunulmuştur. Çalışmamız ise finansal tablo analizine başvurmakta ve 2022 ile önceki yıllarda elde edilen sonuçlarla ilişki aramaktan çok 2022’nin sonuçlarını ve bileşenlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bunun ana sebebi ise 2022 yılının pek çok açıdan önceki yıllardan ayrışmasıdır. Türkiye’de para politikası alanında 2021’in son çeyreğinden itibaren önemli bir kırılma yaşanmış ve 2002 yılından itibaren izlenen örtük ve 2006 yılından itibaren izlenen açık enflasyon hedeflemesi stratejisi fiilen askıya alınarak, tarifî, kurgusu ve araçları bir model ve tasarım eşliğinde tam olarak ortaya konulamamış geleneksel olmayan bir para politikası izlenmeye başlanmıştır; ihracat, dış açık, büyüme,

istihdam, enflasyon gibi çok sayıda makro değişken zaman zaman izlenen politikanın hedefleri olarak gösterilmiştir. Ulaşılamayan sonuç ve hedeflere paralel olarak bankacılık sektörü yoğun düzenlemelere tabi tutulmuş, dolayısıyla 2022 yılındaki faaliyet ortamı ve koşulları önceki yıllardan belirgin olarak farklılaşmıştır. Yüksek negatif reel faiz ortamı, yüksek enflasyon, baskılanan döviz kuru ve faiz oranları bankaların faaliyet sonuçlarına tesir ettiği için 2022 odaklı bir analiz finansal tablolar üzerinden çalışmamıza konu edilmiştir.

3. Gelir ve Giderlerin Kompozisyonu

2021 yılı son çeyreğinde para politikasında yapılan radikal değişiklik ve bu değişikliğin yol açtığı dalgalanmalara karşı gösterilen ve gösterilmeyen tepkiler nedeniyle enflasyon TÜFE’de resmî verilere göre Ekim 2022 itibarıyla yıllık %85 düzeyine yükselmiştir. Bu süreçte makro ihtiyati tedbirlere ve Merkez Bankası rezervlerine başvurularda döviz kuru baskılanmış, politika faizi aşamalı olarak %9’a çekilmiş, 2-10 yıl vadeli tahvil faizleri %10-12 düzeyine gerilemiş, kredi-mevduat faizleri ise enflasyonun çok gerisinde kalarak, 2022 son çeyreğinde %20'lere doğru düşmüştür. İzlenen ekonomi politikalarının ürettiği sonuçların değerlendirilmesi çalışmanın kapsamı içinde yer almamaktadır. Piyasa faizleri olarak nitelenen tahvil, kredi, mevduat faizlerinin enflasyonun oldukça gerisinde kaldığı, reel faizin yüksek oranlarda negatif seyrettiği bir ortamda bankacılık sektörünün ulaştığı ve %400’ü aşan artışlara tekabül eden kârlılık rakamı gündemi meşgul etmiştir. Piyasanın ana göstergelerinin piyasada belirlenmediği bir ortamda değişkenler arasında ilişki kurulması ve olağandışı politikaların izlendiği bir dönemde olağan dönemlerde oluşmuş denge ve ilişkilerin kullanılması zorlaşmaktadır. Bankalar için kârlılıkta kredi-tahvil faiz düzeyi değil, net faiz marjının düzeyi belirleyicidir. Ayrıca gösterdikleri faaliyetlerin niteliği gereği pasiflerinde kısa vadeli yükümlülükler bulunduran, faiz oranları ve döviz kurunda meydana gelen değişimlerin doğurabileceği risklere açık olan bankaların kârlılık görünümünün çok kısa sürede değişebileceği, yüksek düzeyde kredi, kur ve faiz riski taşındığı hatırd tutulmalıdır. Dolayısıyla çeyreklik veya bir yıllık kârlar değil, orta ve uzun vadeli eğilimler önemlidir.

2022 yılında kârlılıkta meydana gelen olağan dışı değişimin ana sebebinin belirlenmesinden önce bankaların gelir-gider kalemleri aşağıda sunulmaktadır. Kâr/zarar tablosuna konu gelir ve gider kompozisyonu ana faaliyetleri (faiz gelir/gideri) ve bu faaliyetleri destekleyici diğer

kalemleri (faiz dışı gelir/gider) kapsamaktadır. İlerleyen bölümlerde kâr/zarar tablosu formatına uygun tablolar yer almakta olup, aşağıda 2022 yılına ait kâr/zarar tablosu, gelirleri solda, giderleri sağda gösterecek şekilde yeniden sınıflandırılmıştır.

No	Gelir Kalemleri	2022	Toplam Gelirler İçindeki Payı	Alt Grup İçindeki Payı	No	Gider Kalemleri	2022	Toplam Giderler İçindeki Payı	Alt Grup İçindeki Payı
1	Kredilerden Alınan Faizler	807.504	45,1%	57,5%	20	Mevduata Verilen Faizler	442.103	36,3%	69,2%
2	Takipteki Alacaklardan Alınan Faizler	13.470	0,8%	1,0%	21	Bankalara Verilen Faizler	63.418	5,2%	9,9%
3	Bankalardan Alınan Faizler	23.822	1,3%	1,7%	22	Para Piy.İşl.Verilen Faizler	12.457	1,0%	1,9%
4	Para Piy. İşl. Alınan Faizler	3.476	0,2%	0,2%	23	İhraç Edilen Menkul Kıym.Verilen Faizler	43.934	3,6%	6,9%
5	Menkul Değerlerden Alınan Faizler	540.759	30,2%	38,5%	24	Repo İşlemlerine Verilen Faizler	46.194	3,8%	7,2%
6	Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler	4.675	0,3%	0,3%	25	Finansal Kiralama Giderleri	2.575	0,2%	0,4%
7	Finansal Kiralama Gelirleri	3.396	0,2%	0,2%	26	Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Giderler	28.244	2,3%	4,4%
8	Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Gelirler	6.101	0,3%	0,4%	27	Toplam Faiz Giderleri (20+...+26)	638.925	52,5%	100,0%
9	Toplam Faiz Gelirleri (1+...+8)	1.403.203	78,4%	100,0%	28	Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	77.001	6,3%	6,3%
10	Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar	38.142	2,1%	12,2%	29	Personel Giderleri	85.687	7,0%	7,0%
11	Alınan Kar Payları	23.570	1,3%	7,5%	30	Genel Karşılık Provizyonu	135.582	11,1%	11,1%
12	Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	136.453	7,6%	43,6%	31	Kıdem Tazminatı Provizyonu	3.169	0,3%	0,3%
13	Aktif Satışından Elde Edilen Gelirler	9.229	0,5%	3,0%	32	Menkul Değerler Değer Azalma Provizyonu	960	0,1%	0,1%
14	Diğer Faiz Dışı Gelirler	105.422	5,9%	33,7%	33	İştirak ve Ort. Değ. Azalma Provizyonu	545	0,0%	0,0%
15	Toplam Faiz Dışı Gelirler (10+...+14)	312.816	17,5%	100,0%	34	Diğer Provizyonlar	94.846	7,8%	7,8%
16	Sermaye Piyasası İşlemleri Karları (Net)	10.639	0,6%	14,3%	35	Verilen Ücret ve Komisyonlar	46.228	3,8%	3,8%
17	Kambiyo Karları (Net)	63.733	3,6%	85,7%	36	Amortisman Giderleri	12.022	1,0%	1,0%
18	Toplam Diğer Faiz Dışı Gelirler (16+17)	74.373	4,2%	100,0%	37	Vergi, Resim, Harç ve Fonlar	9.873	0,8%	0,8%
19	TOPLAM GELİRLER (9+15+18)	1.790.392	100,0%		38	Diğer Faiz Dışı Giderler	112.892	9,3%	9,3%
					39	Toplam Faiz Dışı Giderler (28+...+38)	578.805	47,5%	47,5%
					40	TOPLAM GİDERLER (27+39)	1.217.730	100,0%	100,0%
					41	Vergi Provizyonu	141.049		
	DÖNEM NET KÂRI (19-40-41)	431.613							

Tablo 1: Kâr/Zarar Tablosunun Gelir-Gider Olarak Bölümlendirilmesi (BDDK, 2023. (Aylık Bülten verileri üzerinden gelir ve giderler tarafımızca sınıflandırılmıştır.)

4. 2022 Yılı Kârlılık Artışının Kaynakları

Bankacılık sektörünün konsolide kâr/zarar tablosu verileri genel çerçevenin anlaşılması amacıyla basitleştirilerek, 2022 yılında ulaşılan kârlılığın 2021 yılının aynı dönemine göre gösterdiği değişimi ana kalemler itibarıyla yansıtacak şekilde tablo 2’de sunulmuştur.

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 2022 YILI KÂRLILIĞININ BİLEŞENLERİ

	Bankacılık Sektörü Konsolide Kâr/Zarar Tablosu Ana Kalemleri (Milyon TL)	2022	2021	Değişim (Tutar)	Değişim (%)	Reel Değişim (Ort.Enf: %72)
1	Faiz Gelirleri	1.403.203	641.492	761.712	118,7%	27,2%
2	Faiz Giderleri	638.925	375.974	262.951	69,9%	-1,2%
3	NET FAİZ GELİRİ (1-2)	764.278	265.518	498.760	187,8%	67,4%
4	Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	77.001	47.226	29.775	63,0%	-5,2%
5	PROV.SONRASI NET FAİZ GELİRİ (3-4)	687.277	218.291	468.986	214,8%	83,0%
6	Faiz Dışı Gelirler	312.816	160.044	152.772	95,5%	13,6%
7	Faiz Dışı Giderler	501.804	238.777	263.026	110,2%	22,2%
8	Diğer Faiz Dışı Gelir	74.374	-21.073	95.447	-452,9%	-305,2%
9	Net Faiz Dışı Gelirler (6-7+8)	-114.614	-99.806	-14.808	14,8%	-33,2%
10	VERGİ ÖNCESİ KAR(5-9)	572.663	118.485	454.178	383,3%	181,0%
11	Vergi Provizyonu	141.049	25.543	115.506	452,2%	221,1%
12	DÖNEM NET KÂRI (10-11)	431.614	92.942	338.672	364,4%	170,0%

Tablo 2: Kâr/Zarar Tablosu Özeti (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verilerinden derlenmiştir.) * Reel Değişim=(1+Nominal Değişim)/(1+Enflasyon Oranı)-1

Tablo 2’de aşamalar hâlinde bankacılık sektöründe 2022 yılında meydana gelen kâr artışının kaynakları ana ve alt kalemler bazında görülmektedir. 2022 yılında, vergi öncesi dönem kârı %383, vergi karşılığı sonrası net kâr %364 artmıştır. Kâr/zarar tablosunun ilgili dönemin tamamını içeren değerleri yansıtması nedeniyle, nominal değişimin reel değişime dönüştürülmesinde 2022 dönemine ait ortalama yıllık %72 enflasyon oranı kullanılmış ve reel değişim %170 olarak bulunmuştur. 2021 yılında 93 milyar TL olan net kâr %364 düzeyinde, 339 milyar TL artarak 432 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu değişimin ana kaynağı ise, tablodan görüldüğü üzere net faiz gelirinde ve özellikle bu gelirin bileşenlerinden olan faiz gelirindeki artıştır. Net faiz gelirinin %188 artmasında, sadece faiz gelirindeki %119’luk artış değil, aynı zamanda faiz giderlerindeki artışın %70 gibi sınırlı düzeyde kalması da etkili olmuştur. 2021 yılında negatif iken, 2022 yılında pozitif dönen ‘Diğer Faiz Dışı Gelirler’ kalemi kambiyo kâr/zararları ve sermaye piyasası işlem kazançlarından oluşmaktadır. Kârlılığın ölçümünde ve yeterliliğinin değerlendirilmesinde, sadece nominal ve reel dönem kârındaki artış değil, 2022’de enflasyonun altında, %50 düzeyinde gerçekleşen öz kaynak kârlılığı da dikkate alınmalıdır (BDDK, 2023).

4.1 Faiz Gelirinin Bileşenleri

Faiz gelir ve giderlerinin bileşenlerine tablo 3’de yer verilmiştir.

							İlgili	İlgili Kalemin
							Kalemin Faiz	Faiz Geliri ve
							Gideri	Gideri
							İçindeki Payı	İçindeki Payı
							(2022 / %)	(2021 / %)
Bankacılık Sektörü Faiz Gelir ve Gider Kalemleri (Milyon TL)	2022	2021	Değişim	Değişim	Reel	Değişim (%)	İçindeki Payı	İçindeki Payı
			(Tutar)	(%)	/ (Enf: %72)			
1 Kredilerden Alınan Faizler	807.504	443.032	364.472	82,3%	6,0%	57,5%	69,1%	
a) Tüketici Kredilerinden Alınan Faizler	154.276	96.845	57.430	59,3%	-7,4%	11,0%	15,1%	
b) Kredi Kartlarından Alınan Faizler	32.141	21.701	10.440	48,1%	-13,9%	2,3%	3,4%	
c) Taksitli Ticari Kredilerden Alınan Faizler	80.802	46.605	34.197	73,4%	0,8%	5,8%	7,3%	
d) Diğer Kredilerden Alınan Faizler	540.285	277.880	262.405	94,4%	13,0%	38,5%	43,3%	
2 Takipteki Alacaklardan Alınan Faizler	13.470	8.621	4.849	56,2%	-9,2%	1,0%	1,3%	
3 Bankalardan Alınan Faizler	23.822	16.498	7.324	44,4%	-16,1%	1,7%	2,6%	
4 Para Piy. İşl. Alınan Faizler	3.476	668	2.808	420,3%	202,5%	0,2%	0,1%	
5 Menkul Değerlerden Alınan Faizler	540.759	159.572	381.187	238,9%	97,0%	38,5%	24,9%	
a) Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menk. Değ. Alınan Faizler	4.944	2.153	2.792	129,7%	33,5%	0,4%	0,3%	
b) GUD Farkı Diğ.Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menk.Değ. Alınan F.	246.707	82.620	164.087	198,6%	73,6%	17,6%	12,9%	
c) İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menk.Değ. Alınan F.	289.108	74.800	214.308	286,5%	124,7%	20,6%	11,7%	
6 Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler	4.675	3.657	1.018	27,8%	-25,7%	0,3%	0,6%	
7 Finansal Kiralama Gelirleri	3.396	1.299	2.097	161,4%	52,0%	0,2%	0,2%	
8 Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Gelirler	6.101	8.144	-2.043	-25,1%	-56,4%	0,4%	1,3%	
9 Toplam Faiz Gelirleri (1+...+8)	1.403.203	641.492	761.712	118,7%	27,2%			
10 Mewduata Verilen Faizler	442.103	233.403	208.700	89,4%	10,1%	69,2%	62,1%	
11 Bankalara Verilen Faizler	63.418	31.930	31.488	98,6%	15,5%	9,9%	8,5%	
12 Para Piy.İşl.Verilen Faizler	12.457	19.994	-7.537	-37,7%	-63,8%	1,9%	5,3%	
13 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler	43.934	34.418	9.517	27,7%	-25,8%	6,9%	9,2%	
14 Repo İşlemlerine Verilen Faizler	46.194	50.218	-4.023	-8,0%	-46,5%	7,2%	13,4%	
15 Finansal Kiralama Giderleri	2.575	1.771	804	45,4%	-15,5%	0,4%	0,5%	
16 Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Giderler	28.244	4.241	24.003	566,0%	287,2%	4,4%	1,1%	
17 Toplam Faiz Giderleri (10+...+16)	638.925	375.974	262.951	69,9%	-1,2%			
18 NET FAİZ GELİRİ (9-17)	764.278	265.518	498.760	187,8%	67,4%			

Tablo 3: Faiz Gelir ve Giderleri (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verilerinden derlenmiştir.)

Faiz geliri içinde öne çıkan ve faiz gelirinin %96’sını oluşturan kalemler krediler ve menkul kıymetlerden elde edilen faiz geliridir. Kredilerden sağlanan faiz geliri %82,3, menkul kıymetlerden elde edilen faiz geliri %239 artmıştır. 2022 yılında ulaşılan 762 milyar TL’lik faiz geliri artışının 364 milyar TL’si kredilerden, 381 milyar TL’si menkul değerlerden elde edilmiştir. Menkul değerlerden sağlanan faiz gelirindeki keskin artış sonucu, bu kalemin toplam faiz geliri içindeki payı %25’den %39’a yükselirken, kredi faiz gelirinin payı %69’dan %58’e gerilemiştir.

4.2 Faiz Gelirine Konu Ana Kalemler: Krediler ve Menkul Değerler

Faiz gelirindeki artış, oransal olarak nominal %119, net %27 ve tutar olarak 762 milyar TL'dir. Bu artış, teknik olarak faiz oranlarındaki yükselişten ve/veya faiz geliri sunan faiz getirili aktif kalemlerindeki artıştan kaynaklanabilecektir. Faiz oranlarının mı, yoksa faiz getirili aktif kalemlerinin mi söz konusu artışta daha etkili olduğunu saptamak amacıyla, öncelikle faiz gelirin dayanak oluşturan faiz getirili aktif kalemlerindeki değişimin ortaya konulması faydalı olacaktır.

Faiz gelirin ana kalemleri bilançoda krediler ve menkul değerler altında izlenen varlık kalemleridir. Sorunsuz olarak sınıflandırılan ve bu nedenle faiz geliri üreten, dolayısıyla sorunlu/takipteki kredileri dışlayan kredi büyüklüğü ve aktifte farklı kalemler altında sınıflandırılmasına karşın, sağladığı faiz geliri kâr/zarar tablosunda faiz geliri kalemine yansıyan menkul kıymetlere konu büyüklük aşağıdaki tablolara yansıtılmaktadır. (Menkul kıymetler sahip oldukları değerlendirme farklarının izlenmesindeki farklılıklar nedeniyle 'Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarar'a Yansıtılan Menkul Değerler', 'Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler' ve 'İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler' kalemleri olarak bilançoda sınıflandırılmaktadır.)

Diğer yandan, bilançonun, bilanço tarihine ait verileri yansıtması, ancak gelir-gider kalemlerinin ilgili dönemin tamamına ait olması nedeniyle, dönem sonlarına ait bilanço verileri değil, ilgili döneme ait ortalama bilanço verilerinin kârlılık ile ilişkisinin kurulması daha doğru olduğundan, ay sonları bilanço değerlerinin ortalaması (Aylık veriler üzerinden hesaplanan ortalama) alınarak daha sağlıklı bir karşılaştırma yapılmak istenmiştir. İdeal olanı günlük verilerin ortalamasının alınması olup, bu veriler yayımlanmamaktadır. Reel değişimin hesaplanmasında, 2022 ve 2021 yılı ortalama değerleri arasındaki değişimin hesaplanmasında 2022 yılı ortalama yıllık TÜFE oranı (%72); yılsonu bilanço değerleri arasındaki reel değişimin hesaplanmasında ise 2022 sonu yıllık enflasyon oranı (TÜFE: %64,27) kullanılmıştır.

Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançosu Faiz Getirili Ana Kalemler (Milyon TL)	31.12.2022	31.12.2021	Değişim (Tutar)	Değişim (%)	Reel Değişim (Enf: %64,27)	2022 Ortalaması	2021 Ortalaması	Değişim (Tutar)	Değişim (%)	Reel Değişim (Enf: %72)
Krediler	7.580.668	4.900.878	2.679.790	54,7%	-5,8%	6.295.417	4.017.437	2.277.980	56,7%	-8,9%
Menkul Değerler	2.371.395	1.476.598	894.797	60,6%	-2,2%	1.955.399	1.178.411	776.989	65,9%	-3,5%
Toplam Aktifler	14.347.390	9.215.463	5.131.927	55,7%	-5,2%	11.829.921	7.055.622	4.774.299	67,7%	-2,5%

Tablo 3: Krediler ve Menkul Değerlerdeki Değişim (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verilerinden derlenmiştir.)

Faiz gelirindeki artışın nominal %119, reel %27 olmasına karşın, faiz gelirin kaynaklık eden ana kalemler olan kredilerde 12 aylık ortalama değerler üzerinden 2022 yılında nominal %57 büyüme, reel %9 küçülme, menkul değerlerde ise nominal %66 büyüme, reel %3,5 küçülme meydana gelmiştir. Bilanço kalemlerindeki değişimin zayıf kalmasının nedenlerinden biri, enflasyona göre mevduata oldukça düşük faiz verilmesi ve bu nedenle mevduat büyümesinin sınırlı kalmasıdır. Mevduatın en büyük pasif kalemi olması ve genelde bilançoda %60'ı aşan paylar edinmesi dikkate alındığında, mevduattaki değişimin doğrudan bilanço büyümesini ve dolayısıyla kredi büyümesini etkilediği belirtilebilir. Kaynak yapısındaki büyüme doğrudan kredi verilebilir fon miktarını etkilemektedir.

Aktifin en büyük iki kalemindeki belirtilen değişimler, 2022 yılı kâr artışında ana etkenin bilanço büyüklüklerindeki değişim değil, faiz oranlarındaki değişim olduğu şeklinde bir çıkarım yapılmasına neden olmaktadır.

4.3 Kredi ve Menkul Değerlerin Kârlılığa Katkısı

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere ortalama değerler üzerinden kredilerde ve menkul değerlerde gözlemlenen sınırlı artışlar faiz gelirinde meydana gelen yüksek artışı açıklayamamaktadır. Bu kalemlerden sağlanan faiz gelirin, ilgili dönem ortalama bilanço değerlerine bölünmesi suretiyle getiri (faiz oranı) hesaplanarak faiz oranlarında bir artış meydana gelip gelmediği farklı bir yöntemle saptanmak istenmiştir. İlerleyen bölümlerde yeni açılan krediler için uygulanan faiz oranları TCMB'nin verileri üzerinden sunulacaktır; ancak bilançoda bakiye arz eden kredi ve menkul değerler kalemleri, belirtilen dönemlerden önce kullanılmış kredileri ve alınmış menkul kıymetleri de (bakiye arz etmeye devam eden) kapsamaktadır. Bu nedenle, örneğin yeni kullanılan krediler için faiz oranlarının hangi yönde ve hangi oranda değiştiği çok önemli bir gösterge olmakla birlikte, kâr/zarar tablosuna konu kredi faiz gelirlerinin sadece

İlgili dönemde yeni kullanılan kredileri değil, bakiye arz eden tüm kredileri kapsadığı hatırd tutulmalıdır.

İlgili bilanço ve kâr/zarar tablosu kalemleri TL ve yabancı para (YP) olarak ayrıştırılmış, bu suretle YP aktiflerin faiz getirisinin oransal olarak düşük olmasının ortalama faiz oranında meydana getireceği düşüşün yanıtıcı etkisi giderilmek istenmiştir. Ayrıca YP kalemlere ait getirilerin sadece faiz oranı değil, faizin tahakkuk ettiği tarihteki döviz kurlarının düzeyine de bağlı olduğu hatırd tutulmalıdır.

Faiz Gelirine Konu Kredi ve Menkul Değer Kaynaklı Bilanço ve Kâr/Zarar Tablosu Kalemleri	2022	2021	Değişim (Tutar)	Değişim (% / Puan)	Reel Değişim (Ort.Enf: %72)
Ortalama Krediler	6.295.417	4.017.437	2.277.980	56,7%	-8,9%
Ortalama TL Krediler	3.919.704	2.524.940	1.394.765	55,2%	-9,7%
Ortalama YP Krediler	2.375.712	1.492.497	883.215	59,2%	-7,5%
Ortalama Menkul Değerler	1.955.399	1.178.411	776.989	65,9%	-3,5%
Ortalama TL Menkul Değerler	974.786	631.237	343.549	54,4%	-10,2%
Ortalama YP Menkul Değerler	980.613	547.173	433.440	79,2%	4,2%
Kredi Faiz Geliri	807.504	443.032	364.472	82,3%	6,0%
TL Kredi Faiz Geliri	667.201	365.098	302.103	82,7%	6,2%
YP Kred Faiz Geliri	140.303	77.934	62.369	80,0%	4,7%
Menkul Değerler Faiz Geliri	540.759	159.572	381.187	238,9%	97,0%
TL Menkul Değerler Faiz Geliri	489.074	133.630	355.443	266,0%	112,8%
YP Menkul Değerler Faiz Geliri	51.686	25.942	25.744	99,2%	15,8%
Kredi Faiz Geliri / Ortalama Krediler	12,8%	11,0%		1,8	
TL Kredi Faiz Geliri / Ort.TL Krediler	17,0%	14,5%		2,6	
YP Kredi Faiz Geliri / Ort.YP Krediler	5,9%	5,2%		0,7	
Menkul Değ. Faiz Geliri / Ortalama Menkul Değ.	27,7%	13,5%		14,1	
TL Menkul Değ. Faiz Geliri / Ort.TL Menkul Değ.	50,2%	21,2%		29,0	
YP Menkul Değ. Faiz Geliri / Ort.YP Menkul Değ.	5,3%	4,7%		0,5	

Tablo 4: Kredi ve Menkul Değerlerin Getirisi (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verilerinden derlenmiştir.)

Gelirdeki artış büyük ölçüde menkul kıymetlerden ve özelde TL menkul kıymetlerdeki artıştan kaynaklanmaktadır. TL menkul değerlerden elde edilen faiz geliri nominal %266, reel %113 (355 milyar TL) artmış, 2021 yılında ‘TL Menkul Değerler Faiz Geliri / Ortalama TL Menkul Değerler’ oranı 2021 yılında %21,2 iken, 2022’de bu oran 29 puanlık artışla %50 olarak gerçekleşmiştir.

TL kredi faiz getirisi ise (TL Kredi Faiz Geliri / Ortalama TL Krediler) 2,6 puanlık artışla %14,5'den %17'ye yükselmiştir. 2022 yılında bilançoda ortalama TL krediler %57 artarken ve reel olarak %9 küçülürken, 2022 yılında TL kredilerden elde edilen faiz geliri nominal %83, reel olarak %6 (302 milyar TL) artmıştır.

Bankalar kârlılık artışının büyük kısmını, reel sektör ve tüketicilere verilen kredilerden değil, Hazine'nin ihraç ettiği TÜFE'ye endeksli borçlanma araçlarından elde etmiştir. Bankaların portföylerinde buldukları menkul kıymetlerin %95'inin ihraççısı Hazine ve diğer kamu kuruluşlarıdır (BDDK, 2023). 2021 ve 2022 yıllarında, ihraç tarihi ve vadeye bağlı olarak değişmekle birlikte, sabit faizli tahviller için ihalelerde oluşan faizler genelde %20'nin bir miktar altında ve üstünde kalmış, enflasyona endeksli tahvillerde ise reel bileşik faiz negatif %1-3 düzeyinde gerçekleşmiştir (TCMB, 2022). Yukarıda işaret edilen TL menkul değerlerin getirisindeki keskin artış, piyasada işlem gören sabit getirili menkul kıymetlerin faiz oranlarından oldukça yüksektir. Çünkü belirtilen getiri artışı, tahvil faizlerindeki artıştan değil, enflasyona endeksli tahvillerin getirisinde enflasyona bağlı olarak gerçekleşen artıştan kaynaklanmıştır.

4.4 Enflasyona Endeksli Tahviller ve Kârlılık

Bankaların enflasyona endeksli tahvillerden net ne kadarlık bir faiz geliri elde ettiğine ilişkin bilgi sunulmaması nedeniyle aşağıda 2021 yılı Aralık ayından itibaren enflasyon keskin şekilde artıktan sonra, gerek izlenen para ve maliye politikası, gerekse başvurulmuş makro ihtiyati tedbirlerle döviz, tahvil ve kredi piyasası kontrol edilmeye çalışılmıştır. Ancak enflasyonun artmaya başlamasından önce ihraç edilen ve 300 milyar TL'ye ulaşan enflasyona endeksli tahviller doğal olarak söz konusu müdahale ve kontrol çabalarının etki alanı dışında kalmıştır. Artan enflasyona bağlı olarak getirileri de artan bu menkul kıymetler, öngörülmeyle değil, Hazine adına gider, bankalar adına kazanç doğurmuştur. Olağan şartlarda artan ve beklenmeyen enflasyon borçlu lehine sonuçlar yaratırken, borcun enflasyona endeksli olması nedeniyle borçlu (Hazine) aleyhine bir durum oluşmuştur. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın iç borçlanma istatistiklerine göre iç borç kompozisyonu aşağıdaki gibidir.

Milyon TL	2022 İç Borç Stoku				2021 İç Borç Stoku			
	Sabit Faizli	Değişken Faizli	TÜFE'ye Endeksli	Toplam	Sabit Faizli	Değişken Faizli	TÜFE'ye Endeksli	Toplam
Ocak	706.528	338.232	310.079	1.354.839	595.175	223.105	245.986	1.064.267
Şubat	723.828	361.556	311.726	1.397.109	599.927	234.385	248.266	1.082.578
Mart	739.592	375.820	367.600	1.483.012	617.998	243.351	249.893	1.111.242
Nisan	746.412	371.699	385.688	1.503.799	611.102	253.379	255.496	1.119.977
Mayıs	777.702	396.727	390.373	1.564.802	613.101	259.266	260.941	1.133.307
Haziran	807.825	411.460	391.490	1.610.775	604.859	265.144	265.412	1.135.414
Temmuz	860.787	422.562	392.874	1.676.222	608.937	276.555	266.860	1.152.352
Ağustos	866.483	428.126	394.851	1.689.459	613.962	280.067	275.104	1.169.133
Eylül	915.004	426.156	397.092	1.738.252	623.967	281.258	281.493	1.186.718
Ekim	976.417	434.220	389.847	1.800.484	626.857	292.482	285.627	1.204.966
Kasım	1.003.955	454.246	395.942	1.854.143	702.709	327.977	285.627	1.316.313
Aralık	1.044.330	463.339	397.662	1.905.331	695.984	333.558	291.648	1.321.189

Tablo 5: İç Borç Stoku (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023.)

Hazinenin değişken faizli borçlanmaları genelde belirli ihalelerde oluşan faizlere endeksli-
lidir. TÜFE'ye endeksli olarak 2022 yılında ortalama 377 milyar TL'lik borçlanma aracı mev-
cuttur. Bankalar sabit faizli tahviller için kupon faiz oranı üzerinden faiz geliri elde ederken,
piyasa faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklı değer farklarını ise menkul kıymetin sınıflan-
dırıldığı gruba göre kâr/zarar veya öz kaynaklar altında değerlendirme farkı olarak izlemektedir.
Enflasyona endeksli menkul kıymetlerden sağlanan faiz geliri kamuyla paylaşılmamıştır. TL
menkul kıymetlerin 2022 yılında ortalama faiz getirisinin Tablo 5'te sunulduğu üzere,
2021'deki gibi %28 düzeyinde kalması hâlinde, 2022 yılı ortalama menkul değerler bakiyesi
üzerinden 273 milyar TL'lik faiz geliri elde edilmesi beklenirken (974 milyar TL*0,28), enf-
lasyondaki keskin artışın 2022 yılında meydana gelmesi sonucu TL menkul kıymetlerden top-
lam 489 milyar TL'lik faiz geliri elde edilmiştir. Aradaki fark (216 milyar TL=489 Milyar TL-
273 Milyar TL) büyük ölçüde enflasyona endeksli borçlanma araçlarından kaynaklanmıştır.
Yukarıdaki tabloda 2022 yılında ortalama 377 milyar TL'lik TÜFE endeksli borçlanma aracının
bulunduğu dikkate alındığında ve tamamının bankalarca alındığı varsayıldığında, 216 milyar
TL'lik farkın %57'ye tekabül ettiği (216 milyar TL/377 milyar TL) belirtilebilir. TÜFE'ye en-
deksli tahvillerin tamamının bankalarda bulunmaması hâlinde söz konusu ortalama getiri daha
da yükselecektir. Enflasyona endeksli araçların banka faiz gelirlerine katkısı net olarak sunul-
madığından bu yönde tahmini bir hesaplama yapılmıştır.

TÜFE'ye endeksli tahvillerin değerlendirilmesi konusunda örnek olarak seçilen iki bankanın denetim raporları incelenmiştir.

- Akbank'ın 30.09.2022 tarihli sınırlı denetim raporunda (Akbank, 2022: 72) *“Banka'nın gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan ve itfa edilmiş maliyeti ile ölçülen menkul kıymet portföylerinde tüketici fiyatlarına (“TÜFE”) endeksli tahviller bulunmaktadır. Söz konusu kıymetler reel kupon oranları ve ihraç tarihindeki referans enflasyon endeksi ile tahmini enflasyon oranı dikkate alınarak hesaplanan endeks baz alınarak etkin faiz yöntemine göre değerlendirilmekte ve muhasebeleştirilmektedir. Bu kıymetlerin fiili kupon ödeme tutarlarının hesaplamasında kullanılan referans endeksler iki ay öncesinin TÜFE'sine göre oluşturulmaktadır. Banka tahmini enflasyon oranını da buna paralel olarak belirlemektedir. Kullanılan tahmini enflasyon oranı, yıl içerisinde gerekli görüldüğünde güncellenmektedir. Bu kapsamda 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla söz konusu kıymetlerin değerlendirilmesi yıllık %65 enflasyon tahminine göre yapılmıştır. TÜFE tahmininin %1 artması veya azalması durumunda, 30 Eylül 2022 itibarıyla vergi öncesi dönem karı yaklaşık 434 milyon (tam tutar) TL artacak veya aynı tutarda azalacaktır.”* ifadesi yer almakta, TÜFE'ye endeksli tahvillerden elde edilen faiz geliri ayrıca sunulmamaktadır. İlk 9 ayda Akbank TL menkul kıymetlerden 32,1 milyar TL'lik faiz geliri elde etmiş ve 38,2 milyar TL'lik net kâra ulaşmıştır. Alıntı yapılan metinde yer alan %65'lik enflasyon hedefinden 1 puanlık sapmanın yaratacağı 434 milyon TL'lik kâr/zarar etkisi son derece önemlidir.
- Garanti Bankası'nın 30.09.2022 tarihli sınırlı denetim raporunda da (Garanti Bankası, 2022: 114) Akbank için yapılan alıntı ile aynı değerlendirme usulüne yer verilmiş, ancak enflasyon tahminine ilişkin olarak; *“30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla söz konusu kıymetlerin değerlendirilmesi yıllık % 75 enflasyon tahminine göre yapılmıştır. TÜFE tahmininin %1 artması veya azalması durumunda, 30 Eylül 2022 itibarıyla vergi öncesi dönem kârı yaklaşık 150 milyon (tam tutar) TL artacak veya aynı tutarda azalacaktır.”* ifadesine yer verilmiştir. Akbank %65, Garanti Bankası ise %75'lik enflasyon tahminleri üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Enflasyon tahmininin yüksek olması,

bu tahviller için faiz gelirine kaydedilen tutarın daha büyük olmasına neden olmaktadır.

Enflasyonist ortamlarda beklenen ve beklenmeyen enflasyon ayırımı borçlananlar ve borç verenler bakımından kilit önemdedir. Beklenen enflasyon, borç alan ve borç veren kesimlerin faiz taleplerine doğal olarak etki etmekte, ancak bekleneni aşan bir enflasyon durumunda, enflasyona endekslenen tahvilleri ihraç edenler, reel olarak değişmese de, daha büyük bir nominal gider ile karşılaşmaktadır. Sabit faizli tahvillerden farklı olarak, enflasyona endeksli tahviller için ihalelerde reel faiz oranı oluşmakta, bu oran enflasyona göre elde edilecek reel kazancı göstermektedir. Türkiye’de reel faizin bu tahviller için negatif olması ise, sabit faizli tahvillerin faiz oranlarının enflasyonun oldukça altında kalması sonucu, enflasyona endeksli tahvillere yönelik talebin yüksek olması ve negatif reel getiri olsa dahi, bunun sabit faizli tahvillerin sunduğu getiriden daha yüksek kalmasından kaynaklanmaktadır.

Enflasyona endeksli tahvillerin bankalara sağladığı net kazancın belirleyicisi sadece enflasyon oranlarındaki gelişme değildir. Aynı zamanda bu tahvillerin alınmasında kullanılan kaynakların maliyeti de net kazancı belirlemektedir. Temin ettikleri kısa vadeli yabancı kaynaklarla aktif kalemlerini şekillendiren bankalar için, enflasyonist ortamda değişkenlik gösteren fonlama maliyeti ile bu tahvillerin değişken getirisi arasındaki faiz marjı önemlidir. Örneğin, daha öncesinde Hazine’nin enflasyona endeksli tahvil ihraç etmesine karşın, özellikle 2022 yılındaki keskin enflasyon artışı bu tahvilleri edinen bankalara büyük bir getiri sunmuş, ancak bunun kadar önemli olan diğer bir husus ise, enflasyondaki artışa rağmen, izlenen para politikası nedeniyle bankaların fonlama maliyetleri artmamış, tersine düşmüş; bu durum kârlılıktaki pozitif değişimin etkisini daha da artırmıştır. Kısa vadeli yabancı kaynakların vade yenileme tarihlerinde değişen maliyetleri nedeniyle, genelde enflasyonun yükseldiği dönemlerde artan faizler nedeniyle bankalar ilk etapta olumsuz etkilenebilirken, 2022 yılında Türkiye’de uygulanan sıra dışı para politikası nedeniyle, Türk bankaları enflasyona endeksli tahvillerin getirisindeki keskin artışı ve fonlama maliyetindeki gerilemeyi aynı anda deneyimlemiştir. Enflasyondaki artışa, beklendiği üzere faizlerdeki artışın eşlik etmesi hâlinde, artan kaynak maliyeti nedeniyle net faiz gelirinin bu boyutta kârlılığa katkı sunması beklenemezdi.

4.5 Net Faiz Marjındaki Gelişim

Banka kârlılığının sadece gelir tarafındaki değişimler üzerinden okunamayacağı ve net faiz marjının dikkate alınması gerektiği yönünde önceki bölümde işaret edilen noktadan hareketle faiz marjına ilişkin BDDK tarafından sunulan veriler aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Net Faiz Marjı Göstergeleri	2022	2021
Toplam Faiz Gelirleri / Faiz Getirili Aktifler Ortalaması	12,7%	9,7%
Toplam Faiz Giderleri / Faiz Maliyetli Pasifler Ortalaması	8,4%	7,9%
Net Faiz Geliri (Gideri) / Ortalama Toplam Aktifler	6,5%	3,8%

Tablo 6: Faiz Marjı (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verilerinden derlenmiştir.)

Faiz gelirinin faiz getirili aktiflere oranı, enflasyona endeksli menkul değerlerin sunduğu katkı sonucu 3 puan artarak %12,7'ye yükselmiş, faiz giderlerinin faiz maliyetli pasiflere oranı ise 0,5 puanlık artışla %8,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Farklı şekillerde hesaplanmakla birlikte, net faiz gelirinin ortalama toplam aktiflere oranlanması ile de bulunan faiz marjı ise 2,7 puanlık artışla %6,5'a yükselmiştir. (Net faiz gelirinin faiz getirili aktiflere oranlanması en yaygın kullanılan faiz marjı olup, ayrıca krediler için ayrılan karşılıkların net faiz gelirinden düşülmesi ile bulunan tutarın faiz getirili aktiflere oranlanması ile de faiz marjı hesaplanabilmektedir. Amaca ve temas edilen noktaya göre farklı faiz marjları kullanılmaktadır.)

4.6 Yabancı Para Faiz Gelirindeki Artışın Kaynağı

2022 yılında yabancı para (YP) kredilerden elde edilen faiz geliri toplam kredi faiz gelirinin %14,6'sı, YP menkul kıymetlerden sağlanan faiz gelirinin toplam menkul kıymet faiz gelirinine oranı ise %9,5'dur (BDDK, 2023). 2022 yılında yabancı para kredi ve menkul kıymet kalemlerinde meydana gelen değişim aşağıda sunulmaktadır. Bilanço verileri USD üzerinden verilirken, elde edilen yabancı para gelirleri, gelirin tahakkuk ettiği tarihteki kurlar üzerinden TL olarak gelir hesaplarına aktarıldığı için TL olarak sunulmaktadır. Gelir kalemleri ve bilanço büyüklükleri arasındaki ilişkinin sağlıklı kurulması için ortalama bilanço büyüklükleri kullanılmıştır.

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 2022 YILI KÂRLILIĞININ BİLEŞENLERİ

Bilanço (Milyon USD)	2022 Ortalama	2021 Ortalama	Değişim (Tutar)	Değişim (%)	Faiz Gelirine Katkı	
					Kur Değişimi	Faiz Değişim
Krediler (YP)	143.725,18	164.077,39	-20.352	-12,4%		
Menkul Değerler (YP)	59.026,92	60.023,67	-997	-1,7%		
Toplam Aktifler (YP)	335.245,06	352.262,90	-17.018	-4,8%		
K/Z Tablosu (Milyon TL)	2022	2021	Değişim (Tutar)	Değişim (%)		
YP Kredi Faiz Geliri	140.302,78	77.933,58	62.369	80,0%	86%	10,5%
YP Menkul Kıymetler Faiz Ge	51.685,68	25.942,02	25.744	99,2%	86%	8,9%

Tablo 8: YP Krediler ve Menkul Değerler (BDDK, 2023; BDDK, 2022. (Aylık Bülten verileri kullanılarak değişim ve faiz gelirine katkı oranları hesaplanmıştır.)

2022 yılında ortalama YP krediler %12,4, ortalama YP menkul kıymetler %1,7 azalırken, söz konusu kalemlerden elde edilen faiz gelirin TL karşılığında %100'ü aşan artışlar meydana gelmiştir. Bilanço kalemlerinin büyümediği bir ortamda bu artışın dayanağı döviz kuru ve faiz oranlarındaki artıştır. Günlük USD kurlar üzerinden yapılan hesaplamada, 2021 yılının ortalama USD kuru 8,89 TL, 2022 yılının ortalama USD kuru ise 16,56 TL bulunmuş, %86'lık bir artış hesaplanmıştır (TCMB, EVDS). Krediler ve menkul kıymetlere ait YP faiz gelirindeki değişimin ne kadarlık kısmının faiz oranlarından geldiğini hesaplamak için aşağıdaki basit formül kullanılmıştır.

$$\text{Faiz Gelirindeki Toplam Artış (\%)} = [(1 + \text{İlgili Aktif Kalemindeki Değişim}) * (1 + \text{Döviz Kurundaki Değişim}) * (1 + \text{Faiz Oranındaki Değişim})] - 1$$

YP faiz gelirindeki artışın kaynakları olarak, ilgili bilanço kalemlerinin büyümesi, döviz kurundaki değişim ve faiz oranlarındaki değişim şeklinde üçlü bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu şekilde yapılan bir hesaplama ile tablonun en sağındaki, yabancı para kredi ve menkul kıymetler için ortalama faiz değişim oranı bulunmuştur. YP kredi faiz gelirindeki artışın oluşmasında, YP kredilere tatbik edilen faiz oranlarında %10,5'luk bir artış etkili olmuştur (%1'lik faizin %1,56 olması gibi). Bu oran YP menkul kıymetler için %9'dur.

Belirtilen faiz değişim oranı bilanço bakiyelerine ait olup, dolayısıyla bakiye arz eden, geçmişte kullandırılmış krediler ile yeni açılan kredileri kapsamaktadır. Merkez Bankası verilerinde yeni açılan USD ve EUR krediler için uygulanan ortalama faiz oranlarına ulaşılabilmektedir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere 2022 yılında yeni açılan USD ve EUR ticari krediler için faiz oranları oldukça yükselmiştir.

Yeni Açılan Ticari Kredilerde Faiz Oranları					
Dönem (Ay)	USD	EUR	Dönem (Ay)	USD	EUR
2021-01	3,88	3,43	2022-01	4,66	3,96
2021-02	3,33	2,84	2022-02	4,46	3,46
2021-03	3,39	2,85	2022-03	4,36	3,89
2021-04	3,34	3,28	2022-04	5,13	3,51
2021-05	3,73	3,60	2022-05	5,31	3,59
2021-06	3,46	3,15	2022-06	6,78	5,16
2021-07	3,72	2,62	2022-07	7,97	6,07
2021-08	3,02	2,55	2022-08	8,69	6,20
2021-09	2,67	2,55	2022-09	8,64	6,91
2021-10	3,18	2,70	2022-10	9,34	8,00
2021-11	3,33	2,54	2022-11	9,45	7,52
2021-12	4,84	3,28	2022-12	9,2	6,91

Tablo 9: Yeni Açılan YP Kredi Faiz Oranları (TCMB (EVDS) verilerinden derlenmiştir.)

5. Sonuç

Türkiye’de son dönemde izlenen sıra dışı para politikası ve piyasa fiyatlarının (kredi-mevduat-tahvil faiz oranları gibi) şekillenmesine dönük müdahaleler, finansal piyasaların fon arz eden ve fon talep eden kesimlerini farklı yönlerde etkilemiştir. Genelde dönem kârı ve büyüme gibi manşet değerler üzerinden gündeme gelen finansal piyasalar ve özelden ticari bankalar, artan enflasyon ve yapılan düzenlemeler gibi kendi kontrollerinde olmayan nedenlerle, izlenen politikalardan 2022 yılında kısa vadede yüksek kazanç elde etmeyi başarmıştır. Ancak bankaların taşıdıkları ve izlenen makro politikaların giderek artırdığı faiz oranı, döviz kuru ve kredi risklerinin gelecekteki gelişmelere hangi boyutta tepki vereceği yakından izlenmeye değerdir. Örneğin, faiz oranlarının enflasyon oranına, hatta enflasyonun bir miktar üzerine çıkması hâlinde oluşacak faiz riski ve bunun artıracığı kredi riski üzerinde durulmaya değer konulardır. Ayrıca bankaların öz kaynak kârlılığı enflasyon karşısında erimeye işaret etmektedir. Bankalara yönelik değerlendirmelerde, bir dönemlik ya da bir yıllık nominal kârların değil, orta-uzun vadeli gelişim çizgisinin ve taşınan risklerin göz önünde bulundurulması kritik önemdedir.

Literatürde, makro ve sektöre özgü değişkenler olan GSYH büyümesi, piyasa yapısı, aktif ve öz kaynak büyüklüğü, kaldıraç oranı, likidite/kredi/faiz oranı/kur riski gibi değişkenler ve

bu değişkenlerden beslenen net faiz marjı bankacılık sektörü kârlılığının belirleyicileri olarak gösterilirken, çalışmamız, 2022 yılında izlenen geleneksel olmayan para politikası ve bankacılık düzenlemeleri nedeniyle, Türk bankacılık sektöründe TÜFE'ye endeksli tahvillerin kârlılıktaki artışın ana taşıyıcısı olduğunu göstermiştir.

Çalışmada, 2022 yılında %364 oranında nominal, %170 oranında reel bir kâr artışına tanıklık eden bankacılık sektörünün bilanço ve kâr/zarar tablosunun ana dinamiklerine yer verilerek, kârlılık artışının ana kaynağının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ulaşılan sonuçlar, kârlılık artışının büyük kısmını kullandırılan kredilerden sağlanan faiz gelirin değil, Hazine'nin ihraç ettiği TÜFE'ye endeksli tahvillerin sunduğu faiz gelirin oluşturduğu görülmüştür.

Kârlılıktaki artışın ana kaynağı ise net faiz gelirindeki %188'lik artış olup, sadece faiz gelirindeki %119'luk artış değil, aynı zamanda faiz giderlerindeki artışın %70 gibi daha sınırlı düzeyde kalması da net faiz gelirindeki artışta belirleyici olmuştur. Faiz geliri içinde ise, kredilerden sağlanan faiz geliri %82, enflasyona endeksli tahvillerin sağladığı gelir artışının katkısıyla menkul kıymetlerden sağlanan faiz geliri %239 artmıştır. "TL Menkul Değerler Faiz Geliri / Ortalama TL Menkul Değerler" oranı 2021'de %21,2'den 2022'de 29 puanlık artışla %50'ye yükselmiştir. TL kredi faiz getirisi ise (TL Kredi Faiz Geliri / Ortalama TL Krediler) 2,6 puanlık artışla %14,5'den %17'ye yükselmiştir. Söz konusu gelişme faiz marjında artışa neden olmuştur. 2022 yılında ortalama TL kredi büyüklüğü %57 artarken ve reel olarak %9 küçülürken, 2022 yılında TL kredilerden elde edilen faiz geliri nominal %83, reel olarak %6 artmıştır. TL kredi faiz getirisi 2,6 puanlık artışla %14,5'den %17'ye yükselmiştir.

Enflasyonist ortamda gelirler yükselirken, izlenen para politikası nedeniyle bankaların fonlama maliyetinin artmaması kârlılığı beslemiştir. Enflasyona endeksli tahvillerin finanse edilmesinde kullanılan kaynakların maliyetindeki artışın sabit ya da sınırlı kalması hâlinde enflasyon artışı bu tahvilleri bulunduranlara önemli bir gelir sağlamaktadır.

2022 yılında izlenen geleneksel olmayan para politikası, bankaların mevduat ve kredi faiz oranlarını yönlendirmeyi amaçlayan düzenlemeler, yüksek faiz oranı ve negatif reel faiz ile birlikte enflasyona endeksli tahvillerin beklenmeyen enflasyon karşısında sunduğu katkı bankaların faaliyetlerini ve kârlılıklarını etkilemiştir. İşaret edilen faktörlerin ağırlıklı kısmının bankaların kontrolü altında bulunmaması ve izlenen politikaların sürdürülebilirliğine ilişkin

ciddi kaygılar dikkate alındığında bankaların artan faiz oranı ve döviz kuru riskiyle birlikte aktif kalitesi ve kârlılıktaki sürekliliğe odaklanmasının, risk yönetiminin daha fazla öne çıkarılmasının doğru bir politika olacağı belirtilebilir. 2023 yılı ilk çeyreği itibarıyla yüksek enflasyon ortamında bastırılan ve reel olarak yüksek negatif oranlara sahip olan tahvil, mevduat ve kredi gibi piyasa faiz oranları ve döviz kurlarının beklenen yukarı yönlü artışlarının ve kredilerin tahsil kabiliyetindeki bozulmanın kârlılık, öz kaynak” ve sermaye yeterliliğini süratle negatif yönde etkileyeceği açıktır.

6. Kaynakça

- Akbank. (2022). Sınırlı Denetim Raporu, 30 Eylül 2022.
- Angori, G., Aristei, D. ve Gallo, M. (2019). “Determinants of Banks’ Net Interest Margin: Evidence from the Euro Area During the Crisis and Post-Crisis Period”, *Sustainability*, 11(14), 3785.
- Arseneau, D.M. (2017). “How Would US Banks Fare in a Negative Interest Rate Environment?” FED Working Paper, No: 2017-030R1.
- Aydın, Y. (2019). “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 181-189.
- BDDK. (2023). Aylık Bülten, Aralık 2022.
- BDDK. (2022). Aylık Bülten, Aralık 2021.
- Busch, R. ve Memmel, C. (2015). “Banks’ Net Interest Margin and the Level of Interest Rates”, *Deutsche Bundesbank*, No: 16/2015.
- Ceco, M. (2017). “Bankacılık Sektöründe Net Faiz Gelirlerinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği”, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.
- Claessens, S., Coleman, N. ve Donnelly, M. (2016). “Low-for-Long Interest Rates and Net Interest Margins of Banks in Advanced Foreign Economies”, *FRB IFDP Notes*, No: 2016-04-11-1.
- ECB. (2018). *Financial Stability Review*, November 2018.
- ECB. (2005). *Financial Stability Review*, December 2005.
- Garanti Bankası. (2022). Sınırlı Denetim Raporu 30 Eylül 2022.
- Guindos, L. (2019). “Challenges for Bank Profitability”, *OMFIF City Lecture*, London, 1 May 2019.
<https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp190501~7733ecc1a9.en.html>

- Hanedar, E.Y. (2020). “Faiz Marjı Neden Bazı Ülkelerde Daha Yüksektir?”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, No: 85, 243-256.
- Hanzlik, P. ve Teply, P. (2019). “Key Determinants of Net Interest Margin of EU Banks in the Zero Lower Bound Of Interest Rates”, IES Working Paper, No: 02/2019.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2023). Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri (<https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>)
- İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E. ve Atioğlu, E. (2012). “Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Kârlılığa Etkisinin Analizi”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, No: 7(1), 291-311.
- Kaya, Y.T. (2001). Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjının Modellenmesi, BDDK MSPD Çalışma Raporları, No: 2001/4.
- Küçükbay, F. (2017). “Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Avrupa Birliği Bankaları ve Türk Bankaları Arasında Bir Karşılaştırma”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 24 Sayı: 1, 137-149.
- Reis, Ş. G., Kılıç, Y. ve Buğan, M.F. (2016). “Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği. Muhasebe ve F"inansman Dergisi”, Sayı: 72, 21-36.
- Taşkın, F.D. (2011). “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, Ege Akademik Bakış, Cilt: 11, Sayı: 2, 289-298.
- TCMB, EVDS (Elektronik Veri Dağıtım Sistemi)
- TCMB. (2022). İhale Yöntemiyle Satılan Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Piyasa+Verileri/ihale+Yontemi+ile+Satilan+Hazine+Bonolari+ve+Devlet+Tahvilleri/>
- Türkdönmez, C.S. ve Babuşçu, Ş. (2019). “Bankaların Karlılık Performansını Etkileyen Faktörler”, Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3 (1), 37-54.
- Yağcılar, G.G. ve Kalaycı, Ş. (2020). “Türk Bankacılık Sektöründe Net Faiz Marjının Mikro-Belirleyicileri: Küresel Mali Krizin Etkileri”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, No: 19, 7-34.